BEGOVIĆ I CIPPICO

Xeres de la Maraja (alias Milan Begović) nije samo nesretan snob svih nespretno podražavanih literarnih moda, autor propalih drama i anoniman novinarski dostavljač. On je i kritičar. Kritičar kao M. Marjanović i Cherubin Šegvić. Usudio se pisati o Montaigneu. Pisao je i o Voj. Iliću; srpska kritika, naročito g. Marko Car, udarila je tom prilikom tog paidagoga sa pseudonimom španjolskog granda po nevještim prstima. No unatoč tim nedaćama Xeres de la Maraja alias Milan Begović (iz Vrlike) pravi i dalje literarne portraite, i *Savremenik*, »najbolji hrvatski književni list«, donosi tu klasičnu nedonoščad u brojevima gdje nastavlja svoj tolerantni zanat prljanja i upljeskavanja onih naših književnika, svojih saradnika, koji nisu iz čestitih intelektualnih porodica Šegvić-Tresić-Begović ili Marjanović-Plavšić-Wenzelides-Pasarić.

Pridržavajući si za kasnije neugodno pravo opširnijeg razgovora o najnovijim evolucijama Društva hrvatskih književnika i *Savremenika*, o nečuvenim postupcima »modernističke« družbe (u kojoj sjaji naprednost Iv. Ancela, braće Radića, Matije Seigerschmidta, Hinka Sirovatke, Jos. Benakovića i Em. Juneka), da u ime literarne tolerancije i slobode tako reći izbacuje iz književnosti ljude kao dr Krnic i dr Ogrizović — o sebi da i ne govorim! — ostajem za sada tek kod Begovićevog članka o Cippicu (u posljednjem broju *Savremenika*), da se čuje posljednja riječ moderne kritike u Hrvatskoj.

Taj Ivo Cippico je osrednji pripovjedač koji mogaše doći do glasa samo među savremenim srpskim pripovjedačima. Današnja srpska pripovijetka spada iza smrti Gliši-

ćeve, Veselinovićeve i Matavuljeve na tako niske grane, da i jedan običan mostarski bakalin i ćifta, Ćorović, može u današnjoj srpskoj beletristici imati vrlo ugodno mjesto. Od današnjih srpskih pripovjedača dostojan je ozbiljnijeg čitanja samo Borisav Stanković, pa ako je Srpska Književna Zadruga izdala i Cippicove priče, bijaše to u oskudici boljih. Pored toga je taj zemljak Luja Vojnovića i Pierotića Srbin katolik iz Dalmacije, a Srbima služi i književnost moćnim sredstvom propagande. U ovom njihovom književnom osvajanju Dalmacije je Srbin Cippico iza Ljubiše, M. Bana, M. Cara, dum-Stojanovića i Matavulja posljednja, najbolja etapa, i politička Cippicova važnost u srpskoj prozi je prema tome veća od njegove književne vrijednosti. Srpstvu bo literatura pomaže, a nama — kako se i tu vidi — odmaže. Cippico je dakle obični pripovjedač, dosta pravilnog jezika, radeći za honorar usprkos svom velikom srpstvu i u Srbima omraženoj *Nadi*, kojega će svaki, smatrajući Dalmaciju klasičnom zemljom hrvatskom, smatrati otpadnikom, renegatom.

I što Begović?

O Cippicovom pisanju ni pisnuti. Ni mukajet o njegovom stilu, osjećanju, mišljenju, crtanju ljudi i prirode. Mjesto toga trućanje o »šapou (šeširu) dernier cri«, o »usađivanju« Cippicove glave »u visok ovratnik«, o Cippicu — slavuju koji »izgleda (schaut aus) da je istog roda i plemena kao vrabac«. Poštovani *Savremenikov* esejista scijeni da je potpuno ocrtao umjetnika u čovjeku, da je dovoljno obilježio i protumačio njegova djela, klepećući kolik mu je stomak, kako jede i pije, kakvo mu je ruho, sa kakvom ženskadijom se nateže itd. Vjerujem da bi g. Begović, ocrtan samo kao privatnik, bio savršeno opisan kao umjetnik. Vjerujem da se artizam Xeresa de la Maraje potpuno može pojmiti kod opisa njegovog mističnog lica, njegovih pastirskijeh stegana, anonimnih zuba i baroknijeh kukova. Košulja i gaće mogahu — dopuštam — imati imperativnog utjecaja na *Knjigu Boccadoro;* čarape su možda pravi autor eseja o Montaigneu, romantika onog pisanog prsluka* i simbolska elastičnost hozentregera je možda kriva neuspjehu *Gospođe Walewske.* Ali zar je to crtanje jednog pripovjedačkog ta-

---

* Poznatog sa slike u *Obzoru.*

lenta kada šutiš kao som o njegovim djelima i naklapaš kao baba o njegovim privatnim stvarima, o njegovim gegama i o njegovom trbuhu?

Begovićev Cippico je »pravi pravcati Pan«. Cippico je doduše činovnik, šumar, nosi i cviker ali Xeres alias Begović, koji se u to razumije, tvrdi da je Cippico »pravi pravcati Pan«. Mi Jugoslaveni imamo dakle dva Pana: Marjanovićevog — Vidrića i Begovićevog — Cippica. I taj pisac se, kao pravi Pan, kupa u Cetini »go golcat«, a ne kao mi, u šlafroku i bundi. Ali Cippico nije Pan samo stoga jer se ne kupa obučen. On je i prostak — kao mnogi panovi. »Prava žena počimlje i prestaje za nj kod seljakinje. Sve gospodske i varoške ženske za nj su lutke. Bljutave svojim odijevanjem. Smiješne svojim karikovanim govorom. Nesnosne svojom prisilnom gracijom. One ne govore — one pište. Ne hodaju — nego se gegaju«. Cippico reče jednog dana Begoviću: »Gospodsko meso smrdi od sapuna i parfema (parfena), a seljačko miriše zdravljem i mesom«.

Evo Panove toalete:

»Prsluk mu je uvijek nadignut. Čakšire padaju. Pa se vidi košulja koja se nategne preko debela trbuha. Naravno, sva je ta roba masna i iznošena. Onda nadodajte tamnu turističku košulju, zamazan škrljak, a kravata ...«

Cippicovo meso svakako ne smrdi parfemom i sapunom. Ljuti se na subordinaciju i kada mora kao činovnik stajati pred »pretpostavljenima«, »u duši kune i psuje kao Turčin«. Možda Pan pokazuje i figu — kao Židov — u džepu — —

Pan nije uljudan, jer »njegovo tijelo nema elasticiteta«. (Uljudnost je dakle Begoviću fizička odlika.) Pan, dalje, mnogo kune, ništa ne čita (da bude originalniji), ima uvijek novaca i daje novac na zajam — pa i pod interes. Pan Cippico se dakle pomalo bavi poslovima Srpske banke. On se i karta, i kao pravi bog mnogo se ljuti, gubeći na kartama. Koliko mu je kila, koji mu je lajbšpajz, koliko puta na tjedan mijenja rublje, pati li od žuljeva, znoje li mu se tabani, ima li dobru »stolicu«, je li već otac, manjka li mu koji zub — te će vam tajne, toliko vajne za poznavanje Cippicove primitivne i zdrave umjetnosti, gospodin Begović iznijeti, nadam se, drugom prilikom ...

Ne ulazim u ocjenu ono nešto Cippicovih »ideja« jer to nisu misli Cippicovih priča i jer općinstvo vrlo malo za-

nimaju propos de table i privatni razgovori osoba kojima samo Begović može biti Eckermannom. Primijetiti mi je tek da mi se ne čine vrlo literarni i vrlo zanimljivi tipovi, originalni time što im ispod prsluka viri kroz košulju »odebeli trbuh«, a svoju inteligenciju gaje nečitanjem, tvrdeći sasvim ozbiljno da gospodsko žensko »meso« smrdi, dok seosko miriše, da gradske žene ne vonjaju tako ugodno kao seoske klincure, jer se — peru sapunima i škrope parfemima. A i tobožnje poganstvo toga katoličkog i srpskog Pana vidi mi se obična Begovićeva finta i doskočica iz tog prostog razloga jer obilježje modernog poganstva nije omašan trbuh, šumsko bazdalikanje, polupismena primitivnost i geačka poza. Za kult poganizma treba nešto drugo no kartanje po seoskim mehanama, kupanje u rijeci (u — ili bez plivačkih gaćica), natezanje sa seljakušama i pisanje za publiku nepoganske i bizantske tradicije. Goethe, Shelley, Mérimée, Gauthier i Carducci ne bijahu pogani: to je Srpstvu Bog namijenio. Poganstvo je danas najviša estetička kultura, poganstvo je artizam i sasvim drugojačije shvatanje života, svijeta i stila no što ga nalazimo kod toga pučkog pripovjedača u kojem Hrvatstvo nije baš mnogo izgubilo. Cippico je toliko Pan koliko je Begović španjolski grand. Pan srpske propagande.

Govoreći o Cippicovom srpstvu, Begović argumentira: »Cippico je po osjećanju Srbin. Zašto — ne znam. Ali on nije izuzetak (Ausnahme) kod nas. Ima u Dalmaciji i drugih ljudi koji, davnim porijetlom Talijani, uvidješe da na ovom tlu moraju postati adoptivna djeca ovog naroda. Postadoše Srbi. To im je bilo ljepše. I ne čudi me. Mnogo toga ima kod nas Hrvata što odbija inteligentna čovjeka. Naš klerikalizam. Naš servilizam. Naša duševna sputanost. Naša politička ovisnost. Naša nevaspitana *(sic!)* inteligencija. Naš proračunani patriotizam. I koješta još! . . .«

Vidiš li jezuita! Najprije veli taj Begović da ne zna zašto je njegov ucvikereni Pan Srbinom, a dalje se tome ne čudi i zna razloge, nabrajajući ih. Prema tome kod Srba nema servilnosti, klerikalizma, duševnog mraka, »nevaspitane« inteligencije, proračunanog rodoljublja »i koješta još«, i Begović, tvrdeći sve to, opsjenjuje i laže kao često kada javno govori. Baš zbog toga što su prilike u Srpstvu, naročito u Srbiji i Crnoj Gori, baš tako kukavne, trule i

otrovane kao i kod nas, umnogome još otrovanije, trulije i kukavnije, smiješno je i žalosno da ih jedan hrvatski »književnik« u jednom hrvatskom književnom listu preuznosi kao tako visok i svijetao kulturni ideal koji tome Begoviću opravdava i hrvatsko odmetništvo jednog dalmatinskog pisca.

Jest, Srbi imaju danas pred nama jednu jedinu prednost: oni su slobodni, imaju dvije slobodne zemlje. Ali zar zbog toga što postoji Srbija i Crna Gora, zar zbog toga da Begovićevi zemljaci imaju pravo odricati se hrvatskog imena, pa još u času kada se za to ime i za hrvatsku slobodu bije očajan boj? Ako je moj nesrećni narod sputan i neprosvijećen, zar baš to nije razlog da budem što bolji Hrvat? Zar je slobodno Srpstvo negacija Hrvatstva i hrvatskog oslobođenja? Zašto nije taj Begović i drugi njegovi zemljaci dosljedno Srbinom kada već razumije i faktično usvaja razloge Cippicovog renegatstva? Kako mogaše tvrditi da oni koji — kao dalmatinski Talijani — »postaju adoptivna djeca ovog naroda«, moraju »postati Srbi«? Zar je odista »narod« u Dalmaciji srpski? Može li to nasumce reći u hrvatskom književnom listu dalmatinski književnik koji sebe unatoč tome srpskom narodu u Dalmaciji ipak smatra Hrvatom i koji unatoč tome hrvatskom svom osjećanju razumije i čak opravdava srpstvo svojih literarnih zemljaka?

Ima li logike taj tašti i nesavjesni skribent, praveći reklamu mnogo nekulturnijem Srpstvu na štetu kulturnijeg, ali neoslobođenog Hrvatstva, ne uviđajući da bi se Cippico sa još većim pravom mogao osjećati Talijanom no što se osjeća Srbinom?

A imaju li mjesta takve smušene književničke karikature u listu koji bi morao štititi načela zdravog razuma i hrvatske solidarnosti, kada je već pogazio principe lojalne kritike, književničke sloge i literarnog modernizma — o tome neka promisle oni kojima svraka još nije popila mozga.

Hrvatsko pravo, 14. 3. 1908.